

DODATEK H KURIKULU ZA VRTCE NA NARODNO MEŠANIH OBMOČJIH

Sprejeto na 54. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 19. 12. 2002

Članice skupine za pripravo Dodatka h Kurikulu za vrtce:

mag. Janja Cotič, Pedagoški inštitut v Ljubljani
mag. Marjeta Domicelj, ZRSS, Oddelek za predšolsko vzgojo
Tanja Heric, Vrtec Koper
Katica Kovač, Vrtec Lendava
doc. dr. Simona Kranjc, Filozofska fakulteta v Ljubljani
Sandra Mršnik, ZRSS
Laura Slama Giachin, Vrtec »La Coccinella« Piran
Milenka Uhelj Oštir, ZRSS, vodja skupine
Piroška Vöröš, Vrtec Lendava

Konzulentka: prof. dr. Albina Nečak Lük

VSEBINA

UVOD

ZAKONSKA IZHODIŠČA

POSEBNOSTI MODELOV V SLOVENSKI ISTRI IN PREKMURJU

URESNIČEVANJE CILJEV IN NAČEL KURIKULA ZA VRTCE

UVOD

Na narodno mešanih območjih Slovenske Istre in Prekmurja je pomemben del kulturne dediščine sožitje izročil tu živečih narodov.

Otroci se že zgodaj srečujejo z jezikom, ki ni njihov materni jezik, a je v njihovem okolju in življenju živo prisoten.

Na območjih, kjer se srečujeta dve narodnosti (v Slovenski Istri slovenska in italijanska, v Prekmurju slovenska in madžarska) živijo v strpnosti in medsebojnem spoštovanju obeh kultur ljudje dveh jezikov. Oba jezika otroci doživljajo kot del svojega življenjskega okolja, saj se z njimi vsakodnevno srečujejo v vrtcu, trgovini, na pošti, na sprehodu, Velik pomen za srečevanje z jezikom in kulturo imajo tudi mediji, ki prispevajo k neposrednemu stiku s kulturo in jezikom narodnosti in matičnega naroda.

V stiku s pripadniki druge narodnosti se otroci spoznavajo s kulturno tradicijo matičnega naroda in narodne skupnosti, ugotavljajo povezanost ter spoštujejo raznolikost obeh tradicij in kultur. S sodelovanjem presegajo predsodke in vzpostavljajo vezi, ki temeljijo na načelih enakopravnosti in strpnosti do drugih in drugačnih.

Že v predšolskem obdobju otroci v tesnem sodelovanju in sožitju vrtcev s slovenskim in italijanskim jezikom v Slovenski Istri in dveh narodnosti v dvojezičnih vrtcih v Prekmurju, spoznavajo medkulturne značilnosti in jezikovne razlike. V dejavnostih se seznanjajo z jezikom, navadami in običaji obeh okolij. Spoznavajo potrebo po sodelovanju, pomoči in komunikaciji v narodno mešanem okolju in pomen tega za kvalitetno življenje in strpno bivanje obeh kultur.

ZAKONSKA IZHODIŠČA

Jezik, v katerem poteka delo v vrtcih, je opredeljen v Zakonu o vrtcih (Ur. l. RS št. 12/96, 44/2000) in v Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. št. 35/01).

»Vzgojno delo v vrtcih poteka v slovenskem jeziku.

Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske narodne skupnosti in so opredeljena kot narodnostno mešana območja, se v skladu s posebnim zakonom v vrtcih, v katerih poteka vzgojno delo v slovenskem jeziku, otroci seznanjajo z italijanskim jezikom, v vrtcih, katerih poteka vzgojno delo v italijanskem jeziku, pa s slovenskim jezikom.

Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in madžarske narodne skupnosti in so opredeljena kot narodno mešana območja, poteka vzgojno delo v skladu s posebnim zakonom dvojezično, v slovenskem in madžarskem jeziku.« (5. člen Zakona o vrtcih)

POSEBNOSTI MODELOV NA OBMOČJIH SLOVENSKE ISTRE IN PREKMURJA

V Republiki Sloveniji sta se zaradi različnih zgodovinskih okoliščin in mednarodnih obveznosti za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti razvila dva modela vzgoje in izobraževanja.

Na področju obalnih občin (Koper, Izola, Piran) ima italijanska narodna skupnost vrtce in šole v svojem jeziku, vendar morajo otroke v vrtcih obvezno seznanjati s slovenskim jezikom, v šolah pa je slovenščina obvezni predmet, medtem ko je italijanščina obvezna v ustanovah s slovenskim učnim jezikom. Na narodno mešanem območju Prekmurja, kjer živi madžarska narodna skupnost, poteka vzgojno izobraževalno delo v vrtcih in šolah v slovenskem in madžarskem jeziku.

Otroci se v dvojezičnih vrtcih učijo drugi jezik – Madžari slovenščino, Slovenci pa madžarščino v naravnem okolju, torej ga usvajajo na podoben način, kot poteka usvajanje prvega jezika pri rojenih govornikih. Za proces usvajanja jezika je namreč značilno, da poteka v naravnem okolju, kjer je jezik, ki ga usvajamo, jezik življenja družbe (medtem ko proces učenja jezika poteka v učilnici, ko se učimo jezika, ki ga skupnost, v kateri živimo, ne govori). V dvojezičnih vrtcih poteka vzgojno delo v dveh jezikih po modelu » en jezik ena oseba«: vzgojiteljici uporabljata pri sporazumevanju z otroki vsaka svojo materinščino. Obe strokovni delavki obvladata tudi drugi jezik, slovenski oziroma madžarski. Strokovni delavki v tandemu se načela »en jezik ena oseba« strogo držita, ko sta obe prisotni. V primerih, ko je v skupini samo ena strokovna delavka, uporablja pri vzgojno izobraževalnem delu oba jezika. Bistveno drugače poteka seznanjanje z drugim uradnim jezikom na območju Slovenske Istre. Tudi v tem primeru ne moremo govoriti o neposrednem učenju drugega jezika, to je jezika okolja. Gre samo za proces seznanjanja, kar pomeni, da tako v slovenskih kot italijanskih vrtcih strokovne delavke preišljeno in strokovno utemeljeno izbirajo tiste vsebine in oblike ter načine dela, ki otrokom omogočajo seznanjanje z drugim jezikom. Strokovne delavke, ki seznanjajo otroke z italijanskim oz. slovenskim jezikom na območju Slovenske Istre obvladajo oba jezika in imajo strokovna, specialna didaktična znanja za seznanjanje otrok z drugim jezikom.

URESNIČEVANJE NAČEL IN CILJEV KURIKULA ZA VRTCE

NAČELA

V Dodatku je izpostavljeno in utemeljeno načelo, ki je za vzgojno izobraževalno delo na narodnostno mešanih območjih temeljno.

Načelo enakih možnosti in upoštevanje različnosti med otroki ter načelo multikulturalizma – upoštevanje načela različnosti in multikulturalizma na ravni izbora vsebin, dejavnosti in materialov, ki naj otrokom omogočajo izkušnje in spoznanja o različnosti sveta (stvari, ljudi, kultur) (Kurikulum za vrtce, Načelo 3, zadnja alineja; str.12)

Kultura so formalne in neformalne norme človekovega sodelovanja in sobivanja, ki se razlikujejo od družbe do družbe, pa tudi znotraj različnih skupin v družbi. Kultura prehaja iz generacije v generacijo, se spreminja in razvija, vendar ima globoke korenine v družbi, v družini in v človeku. Je pomemben del identitete posameznika. Kultura nam določa tudi naše predstave o času in prostoru in vpliva na vedenje, ki je povezano s temi predstavami.

Razumevanje samega sebe, poznavanje domačega kraja, kulture in nacionalne tradicije je zelo pomembno za otrokovo zgodnje seznanjanje z drugimi kulturami in civilizacijami; spoznavanje in razumevanje, v čem smo si ljudje podobni in v čem različni.

Življenje mnogih otrok v vrtcu določa več kultur, zato se morajo postopoma seznanjati, razumevati in prisvajati različne vrednotne in normativne sisteme, vzorce delovanja, tradicije, jezik in stikati svojo lastno kulturo. Izvorno kulturo in jezik je treba spoštovati kot samoumevno izhodišče za otrokovo identiteto in nadaljnji razvoj. Z učenjem novih/drugačnih kulturnih sistemov naj otroci pridobivajo, obenem pa ohranjajo svojo izvorno kulturo.

Jezik, ki je pomemben pri oblikovanju posameznikove lastne identitete, pri identifikaciji z lastno kulturo, vključevanju v tradicijo naroda pri spoznavanju in spreminjanju drugih kultur in civilizacij, igra veliko vlogo v kontekstu multikulturne vzgoje. Jezik je v bistvu kulturni sistem. Njegove oblike in strukture imajo kulturno zgodovino, prav tako pa je kulturno pogojen tudi njegov pomen. Raba jezika v različnih govornih položajih otroku omogoča preseganje neposredne izkušnje tu in sedaj, preseganje egocentrizma ter večjo miselno in socialno fleksibilnost.

Načelo multikulturalizma lahko predstavlja na narodno mešanih območjih izhodišče, na katerega se naslanja izbira ciljev in primerov dejavnosti, ki so navedeni v Dodatku.

CILJI

Vzgojno izobraževalno delo v vrtcih na narodno mešanih območjih v celoti temelji na Kurikulu za vrtce. Pri izvajanju Kurikula na narodno mešanih območjih je potrebno upoštevati cilje in primere dejavnosti z vseh področij dejavnosti, zapisanih v Kurikulu.

Ob tem pa je potrebno posebej izpostaviti določene cilje Kurikula za vrtce in dodati nove, ki izhajajo iz posebnosti vzgojno izobraževalnega dela na teh območjih, ter navesti nekaj primerov dejavnosti, ki so primerni za uresničevanje teh ciljev. Vsebinsko se cilji in primeri dejavnosti navezujejo še posebej na področja dejavnosti Jezik, Družba in Umetnost.

Strokovne delavke strokovno odgovorno načrtujejo dejavnosti, ki bodo pripomogle k zavesti otrok o sobivanju dveh narodov, dveh jezikov in dveh kultur ter za pridobivanje ustrezne jezikovne zmožnosti v prvem in drugem jeziku.

Večina ciljev in primerov dejavnosti velja tako za delo v vrtcih v Slovenski Istri, kjer gre za seznanjanje otrok z drugim jezikom - bodisi italijanskim, bodisi slovenskim - kot za delo v vrtcih v Prekmurju, kjer gre za razvijanje jezikovnih in komunikacijskih zmožnosti (poslušanje in govorjenje) otrok v obeh jezikih.

Zaradi boljše preglednosti in enostavnejše rabe dodatka bomo prikazali cilje in primere dejavnosti ločeno za obe območji.

NARODNO MEŠANO OBMOČJE V SLOVENSKI ISTRI

JEZIK

Globalni cilji

- Razvijanje jezika kot temelja lastne identitete;
- zavedanje obstoja lastnega in drugih jezikov ter lastne in drugih kultur;
- doživljanje statusa slovenskega jezika kot državnega in uradnega jezika v Sloveniji;
- doživljanje statusa italijanskega jezika kot uradnega jezika na narodno mešanem območju Slovenske Istre;
- razvijanje jezikovnih zmožnosti in sposobnosti v prvem in drugem jeziku;
- motiviranje otrok za sodelovanje ne glede na jezik, ki ga govorijo.

Cilji

- Otrok zaznava jezik in razlike med jezikoma;
- razvija sposobnosti za poslušanje in prepoznavanje drugega jezika;
- povzema intonacijo in stavčno melodijo sporočila v drugem jeziku;
- razvija prožnosti govornih organov (zmožnost posnemanja glasov, ritma, intonacije);
- ločuje variante na glasovni ravni in sklepa o enakosti in različnosti;
- razvija sposobnosti za preprosto sporazumevanje v drugem jeziku;
- razvija vedoželjnost in radovednost za drugi jezik.

Primeri dejavnosti

- Otrok posnema glasove in glasovne sklope.
- Posluša pogovore ljudi, ki uporabljajo oba jezika.
- Posluša krajše pripovedne vsebine in umetniška besedila.
- Igra se igrice, ki so osnova za pravilno posnemanje in reproduciranje glasov, besednega in stavčnega naglasa, intonacije in premorov v drugem jeziku.
- Deklamira, dramatizira in ponavlja preprosta besedila.
- Spoznava in uporablja besede v naravnih vezeh, ki so mu blizu ter neposredno dostopne in lahko izgovorljive.
- Spoznava in ponavlja kratke izštevanke, govorne igrice, ki jih lahko uporablja tudi v naravnih igralnih situacijah.
- V vsakdanji komunikaciji spoznava vljudnostne izraze in jih uporablja.
- Otrok se v različnih dejavnostih uči predstavljati sebe, svoje domače, svoje prijatelje...).
- Spoznava mladinsko (otroško) književnost obeh kultur.

DRUŽBA

Globalni cilji

- Oblikovanje osnovnih življenjskih navad in spoznavanje razlik med življenjskimi navadami lastne in drugih kultur ter med različnimi družbenimi skupinami;
- spoznavanje ožjega in širšega družbenega in kulturnega okolja ter spoznavanje medkulturnih in drugih razlik;
- spodbujanje občutljivosti za etično dimenzijo različnosti;
- oblikovanje osnove za dojetanje zgodovinskih sprememb - spoznavanje, da se ljudje in okolje, družba in kultura v času spreminjajo;
- možnost seznanjanja z različnimi kulturnimi tradicijami.

Cilji

- Otrok spozna, kako je zgrajena družba, in se seznanja z različnimi funkcijami bližnjega družbenega okolja, s poklici, delovnimi, kulturnimi okolji itn., spozna praznike in običaje lastne in druge narodne skupnosti;
- otrok se postopno seznanja s širšo družbo in kulturo;
- otrok spozna značilnosti okolja, ki so pomembne za narodno mešano lokalno skupnost.

Primeri dejavnosti

- Otrok spozna domači kraj in se seznanja s tem, kako so ljudje živeli in delovali v prejšnjih časih - seznanja se z običaji in načini življenja v preteklosti ter s tradicijami obeh narodov.
- S pomočjo ustnih, pisnih, slikovnih in drugih virov si pridobiva in širi znanje o lokalni preteklosti, seznanja se s pomembnimi dogodki v preteklosti ter z njimi povezanimi morebitnimi praznovanji.
- Spozna prehrabene navade in tradicionalne jedi obeh narodov.
- Seznanja se s knjižnico, gledališčem, muzejem, cerkvijo, različnimi uradi, ipd. vseh prisotnih narodnostnih skupnosti in kultur in jih, če je le mogoče, obiše.
- Sodeluje pri pripravi in izvedbi skupnih kot tudi na posamezno skupnost vezanih praznovanj in običajev.
- S pomočjo sprehodov, izletov in obiskov v bližnjo in širšo okolico spozna okolje in pomembne dele lokalne skupnosti (npr. državna meja, dvolastništvo kmetijskih zemljišč in nepremičnin...),

UMETNOST

Globalni cilji

- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.

Cilji

- Doživljanje umetnosti kot del družbenega in kulturnega življenja ;
- doživljanje in spoznavanje komunikacije z in o likovnih, glasbenih, plesnih, dramskih, filmskih, televizijskih delih.

Primeri dejavnosti

- Otrok se sreča z umetniškimi deli v vrtcu, muzeju, galeriji, gledališču, kinu, knjižnici itn., in spozna umetnost obeh kultur.
- Sreča se z ljudsko umetnostjo in obrtjo dveh kultur.

- Poslušaj izvedbe in posnetke izbranih del slovenske in italijanske glasbene literature.
- Ritmično izreka ljudske in otroške izštevance in šaljivke, poje slovenske in italijanske otroške, ljudske in umetne pesmi v obsegu svojega glasu.
- Sodeluje v dramatizacijah v slovenskem in italijanskem jeziku.
- Izmisli si zgodbo, pesem, ki jo z vrstniki igra, se izraža in opazuje besedni govor (monolog, dialog, zbor).
- Sodeluje pri nastopih in praznovanjih.
- Uporablja multimedijske CD-ROM-e z ustreznimi igrami in vzgojno izobraževalnimi programi v obeh jezikih.
- Spoznava različne vrste TV- programa (otroške oddaje, dnevne novice, umetniške programe,..) v obeh jezikih.

NARODNO MEŠANO OBMOČJE V PREKMURJU

JEZIK

Globalni cilji

- Razvijanje jezika kot temelja lastne identitete;
- zavedanje obstoja lastnega in drugih jezikov ter lastne in drugih kultur;
- doživljanje statusa slovenskega jezika kot državnega in uradnega jezika v Sloveniji;
- doživljanje statusa madžarskega jezika kot uradnega jezika na narodno mešanem območju Prekmurja;
- razvijanje jezikovnih zmožnosti in sposobnosti v prvem in drugem jeziku;
- razvijanje zmožnosti in sposobnosti aktivne rabe prvega in drugega jezika;
- usposabljanje za učinkovito sporazumevanje v dvojezičnem okolju;
- motiviranje otrok za sodelovanje ne glede na jezik, ki ga govorijo.

Cilji

- Otrok zaznava jezik in razlike med jezikoma; ločuje variante na glasovni ravni in sklepa o enakosti in različnosti;
- razvija vedoželjnost in radovednost za drugi jezik;
- razvija sposobnosti za poslušanje in prepoznavanje drugega jezika;
- razvija prožnost govornih organov (zmožnost posnemanja glasov, ritma, intonacije);
- ločuje variante na glasovni ravni in sklepa o enakosti in različnosti;
- razvija sposobnosti za preprosto komuniciranje v drugem jeziku (v enostavnih, izjemoma v dvostavnih povedih)
- povzema intonacijo in stavčno melodijo sporočila v drugem jeziku;
- spoznava in uporablja vpljudnostne izraze v obeh jezikih;
- razvija in bogati besedni zaklad v drugem jeziku;

Primeri dejavnosti (poleg dejavnosti zapisanih v Kurikulu za vrtce)

- Otrok posnema glasove in glasovne sklope.
- Poslušaj pogovore ljudi, ki uporabljajo oba jezika.
- Poslušaj krajše pripovedne vsebine in umetniška besedila.
- Opazuje napise na tablah, ki so zapisani v obeh jezikih.
- Otroci se igrajo igrice, ki so osnova za pravilno posnemanje in reproduciranje glasov, besednega in stavčnega naglasa, intonacije in premorov v drugem jeziku.
- Deklamirajo, dramatizirajo in ponavljajo preprosta besedila.

- Spoznavajo in uporabljajo besede v naravnih vezeh, ki so jim blizu in neposredno dostopne ter lahko izgovorljive.
- Spoznavajo in ponavljajo kratke izštevanke, govorne igrice, ki jih lahko uporabljajo tudi v naravnih igralnih situacijah.
- Spoznava in uporablja drugi jezik pri reševanju problemov in zadovoljevanju lastnih potreb (lakota, žeja, bolečina, druge potrebe, povezane z vsakdanjimi dejavnostmi...);.
- Otrok se v različnih dejavnostih uči predstavljati sebe, svoje domače, svoje prijatelje...).
- V vsakdanji komunikaciji spoznava vljudnostne izraze in jih uporablja.
- Spoznava in uporablja drugi jezik v povezavi z mišljenjem pri količinskih, prostorskih, časovnih odnosih, barvah.
- Ponavlja kratka umetniška verzificirana besedila.
- Zna se predstaviti. (Z igro vlog se uči predstavljanja sebe, svojih domačih, svojih prijateljev.)
- Tvorijo preproste stavke in odgovarja na preprosta vprašanja.
- Ob poslušanju in lastnem pripovedovanju doživlja ritem besede, glasbe, pesmi in s tem ritem jezika.
- Spoznava mladinsko (otroško) književnost obeh kultur.

DRUŽBA

Globalni cilji

- Oblikovanje osnovnih življenjskih navad in spoznavanje razlik med življenjskimi navadami lastne in drugih kultur ter med različnimi družbenimi skupinami;
- spoznavanje ožjega in širšega družbenega in kulturnega okolja ter spoznavanje medkulturnih in drugih razlik;
- spodbujanje občutljivosti za etično dimenzijo različnosti;
- oblikovanje osnove za dojetje zgodovinskih sprememb, spoznavanje, da se ljudje in okolje, družba in kultura v času spreminjajo;
- možnost seznanjanja z različnimi kulturnimi tradicijami.

Cilji

- Otrok spoznava, kako je zgrajena družba, in se seznanja z različnimi funkcijami bližnjega družbenega okolja, s poklici, delovnimi, kulturnimi okolji itn., spoznava slovenske in madžarske praznike in običaje;
- otrok se postopno seznanja s širšo družbo in kulturo;
- otrok spoznava značilnosti okolja, ki so pomembne za narodno mešano lokalno skupnost.

Primeri dejavnosti

- Otrok spoznava domači kraj in se seznanja s tem, kako so ljudje živeli in delovali v prejšnjih časih - seznanja se običaji in načini življenja v preteklosti ter s tradicijami obeh narodov.
- S pomočjo ustnih, pisnih, slikovnih in drugih virov si pridobiva in širi znanje o lokalni preteklosti, seznanja se s pomembnimi dogodki v preteklosti ter z njimi povezanimi morebitnimi praznovanji.
- Spoznava prehrabene navade in tradicionalne jedi.
- Seznanja se s knjižnico, gledališčem, muzejem, cerkvijo, različnimi uradi, ipd. na narodno mešanem območju, tudi tistih, ki so vezani na življenje madžarske narodne skupnosti, in jih, če je le mogoče, obiše.

- Sodeluje pri pripravi in izvedbi skupnih kot tudi na posamezno skupnost vezanih praznovanj in običajev.
- S pomočjo sprehodov, izletov in obiskov v bližnjo in širšo okolico spozna okolje in pomembne dele lokalne skupnosti (npr.državna meja, dvolastništvo kmetijskih zemljišč in nepremičnin...).

UMETNOST

Globalni cilji

- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.

Cilji

- Doživljanje umetnosti kot del družbenega in kulturnega življenja;
- doživljanje in spoznavanje komunikacije z in o likovnih, glasbenih, plesnih, dramskih, filmskih, televizijskih delih.

Primeri dejavnosti

- Otrok se sreča z umetniškimi deli v vrtcu, muzeju, galeriji, gledališču, kinu, knjižnici itn., in spozna umetnost obeh kultur.
- Sreča se z ljudsko umetnostjo in obrtjo dveh kultur.
- Poslušá izvedbe in posnetke izbranih del slovenske in madžarske glasbene literature.
- Ritmično izreka ljudske in otroške izštevánke in šaljivke.
- Poje slovenske in madžarske otroške, ljudske in umetne pesmi v obsegu svojega glasu.
- Sodeluje v dramatizacijah v slovenskem in madžarskem jeziku.
- Izmisli si zgodbo, pesem, ki jo z otroki igrajo, se izraža in opazuje besedni govor (monolog, dialog, zbor).
- Sodeluje pri nastopih in praznovanjih.
- Uporablja multimedijske CD-ROM-e z ustreznimi igrami in vzgojno izobraževalnimi programi v obeh jezikih.
- Spozna različne zvrsti TV- programa (otroške oddaje, dnevne novice, umetniške programe,..) v obeh jezikih.